

осіб, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, можуть бути використані як докази в суді виключно у випадку, якщо судове провадження здійснюється за відсутності обвинуваченого (in absentia), а хід і результати проведення допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації».

Такі зміни не дозволять виключенням із засади безпосередності дослідження показань осіб судом, суттєво вплинути на об'єктивність судового розгляду та обґрунтованість прийнятих судових рішень.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процес [Текст] : підручник / [М. Й. Кулик, О. Ю. Хабло, М. Я. Никоненко та ін.] ; за заг. ред. Д. П. Письменного, Л. Д. Удалової, С. С. Чернявського. Київ : Центр учбової літератури, 2025. 872 с.
2. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 13 березня 2025 року у справі № 192/857/19 // Верховний Суд. База правових позицій. URL <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/12549/document/46628>
3. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 29 лютого 2024 року у справі № 335/5277/15 // Верховний Суд. База правових позицій. URL <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/11662>

Ліхолєтова Юлія Андріївна

начальник відділу систематизації судової практики касаційного суду управління аналітичної та правової роботи Касаційного кримінального суду департаменту аналітичної та правової роботи Апарату Верховного Суду, кандидат юридичних наук

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМ КРИМІНАЛЬНИМ СУДОМ: ПЕРЕДУМОВИ ТА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Питання ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду (далі – МКС) регулярно поставало на всіх рівнях державної влади із закликом переглянути позицію України та зробити той крок, що нарешті наблизить її до цивілізованих та розвинених держав, що визнають юрисдикцію МКС і слідує нормам міжнародного права. До цього моменту Україна йшла довгі 24 роки, попри збройну агресію росії з 2014 року, та на свої зобов'язання за Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Так, 20 січня 2000 року на виконання Розпорядження Президента України від 11 грудня 1999 року № 313/99-рп. Україна підписала Римський

статут МКС, проте не ратифікувала цей акт. Перешкодою для ратифікації був висновок Конституційного Суду України від 11 липня 2001 року № 3-в/2001 про те, що положення абзацу 10 преамбули та статті 1 Римського статуту МКС, згідно з якими МКС «доповнює національні органи кримінальної юстиції», не узгоджуються з Конституцією України, яка не передбачає можливості доповнення судової системи України.

Наступним етапом розвитку відносин України та МКС стала ратифікація Україною Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (Угоду ратифіковано із заявою Законом України № 1678-VII від 16.09.2014), стаття 8 якої містила такі положення: «Сторони співробітничать з метою зміцнення миру та міжнародного правосуддя шляхом ратифікації та імплементації Римського статуту Міжнародного кримінального суду 1998 року та пов'язаних з ним документів». Для реалізації співробітництва у статті 124 Конституції України в редакції Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» № 1401-VIII від 02 червня 2016 року закріплені положення про те, що «Україна може визнати юрисдикцію Міжнародного кримінального суду на умовах, визначених Римським статутом Міжнародного кримінального суду».

Проте Римський статут МКС так і не було ратифіковано, незважаючи на наявність відповідного законопроекту та пов'язаних з ним імплементаційних законопроектів, якими пропонувались зміни до Кримінального кодексу України (далі – КК) та Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК).

На початку грудня 2024 року були ухвалені законопроекти, потрібні для імплементації Римського статуту:

1) Проект Закону України «Про кримінальну відповідальність за міжнародні злочини» (реєстр. № 11538 від 02 вересня 2024 року), прийнятий за основу 05 грудня 2024 року.

Загальна частина проекту цього Закону містить такі положення:

- законопроектом запропоновано привести національне кримінальне законодавство у відповідність із Римським статутом МКС шляхом прийняття Закону України «Про кримінальну відповідальність за міжнародні злочини та визначено співвідношення цього закону та Римського Статуту МКС;

- визначено поняття міжнародного злочину та суб'єкта міжнародного злочину (статті 6,7);

- положення про те, що «статті 436, 437, 438 і 442 Кримінального кодексу України не застосовуються до злочинів, учинених під час чинності цього Закону» (ст. 3);

- ст. 8 «Кваліфікація закінченого і незакінченого міжнародного злочину» та ст. 9 «Кваліфікація співучасті у міжнародному злочині» законопроекту містять положення про те, що в разі встановленні ознак

готування або замаху до міжнародного злочину, а також ознак дій організатора, підбурювача і пособника міжнародного злочину застосовуються як положення цього законопроекту, так і відповідні статті КК України;

- положення про покарання за міжнародні злочини та особливості його призначення.

Особлива частина вказаного законопроекту передбачала:

- ст. 17 Злочин геноциду;
- ст. 18 Керівництво вчиненням злочину геноциду;
- ст. 19 Публічні заклики до злочину геноциду або його виправдовування чи заперечення;

- ст. 20 Злочин проти людяності у формі вбивства;
- ст. 21 Злочин проти людяності в інших формах;
- ст. 22 Воєнний злочин у формі вбивства;
- ст. 23 Воєнний злочин у формі серйозного порушення норм міжнародного гуманітарного права у зв'язку з міжнародним збройним конфліктом;

- ст. 24 Воєнний злочин у формі серйозного порушення норм міжнародного гуманітарного права у зв'язку зі збройним конфліктом неміжнародного характеру;

- ст. 25 Воєнний злочин у формі серйозного порушення норм міжнародного гуманітарного права у зв'язку з міжнародним збройним конфліктом або збройним конфліктом неміжнародного характеру;

- ст. 26 Злочин агресії;

- ст. 27 Пропаганда акту агресії;

- ст. 28 Відповідальність командира (начальника) за міжнародні злочини підлеглих.

2) Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку із прийняттям Закону України "Про кримінальну відповідальність за міжнародні злочини"» (реєстр. № 11539 від 02 вересня 2024 року), прийнятий за основу 05 грудня 2024 року. Основні його положення:

- заміна у ст. 2 КК України слів «цим Кодексом» на слова «законодавством України про кримінальну відповідальність»: Підставою кримінальної відповідальності є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого законодавством України про кримінальну відповідальність»;

- доповнення ст. 3 «Законодавство України про кримінальну відповідальність» положеннями про Закону України «Про кримінальну відповідальність за міжнародні злочини».

І нарешті 21 серпня 2024 року на засіданні Верховна Рада України прийняла Закон України «Про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправки до нього», внесений

Президентом України В. Зеленським (реєстр. № 0285 від 15 серпня 2024 року). Документ підтримали 281 народний депутат України. Власне, з 01 січня 2025 року Україна набула повноцінного членства у МКС, ставши 125 державою-учасницею Римського статуту.

За інформацією парламентського Комітету з питань зовнішньої політики та міжпарламентського співробітництва, важливість ратифікації Римського статуту МКС обумовлена тим, що головним міжнародно-правовим інструментом на шляху до притягнення до відповідальності російських воєнних злочинців є МКС.

Крім того, ратифікація Римського статуту обумовлена зобов'язаннями України у відповідності до статті 8 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, а також стосується прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, реалізації співпраці в сфері міжнародного правосуддя та його здійснення.

Римським статутом визначається юрисдикція МКС щодо злочину геноциду, злочинів проти людяності, воєнних злочинів, а також відповідне ґрунтовне визначення цих злочинів, їх тлумачення, процедури їх розслідування та здійснення міжнародного правосуддя.

Ратифікувавши Римський статут, Україна стала його повноправною учасницею з усіма правами і обов'язками та водночас демонструє всьому світу свою відданість міжнародному праву та міжнародному правосуддю.

Членство України у Римському статуті сприятиме запобіганню і стримуванню вчинення особливо тяжких злочинів у майбутньому. Україна зможе ефективно співпрацювати з цією міжнародною установою, що сприятиме забезпеченню покарання осіб, винних у скоєнні особливо тяжких злочинів, які викликають занепокоєння всього міжнародного співтовариства.

Список використаних джерел:

1. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального суду (справа про Римський Статут) від 11.07.2001 у справі № 1-35/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01#Text>

2. Закон України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» № 1678-VII від 16.09.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#n2>

3. Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» № 1401-VIII від 02.06.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#n6>

4. Закон України «Про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправки до нього» № 3909-IX від 21.08.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3909-20#Text>

5. Конституція України від 28.06.1996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80?find=1&text=%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD+%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BC+%D1%81%D1%83%D0%B4#w2_1;

6. Проект Закону України «Про ратифікацію Римського статуту міжнародного кримінального суду» № 0072 від 22.02.2014. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=49833

7. Проект Закону України «Про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього» № 0086 від 22.05.2014. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50983

8. Проект Закону України «Про кримінальну відповідальність за міжнародні злочини» № 11538 від 02.09.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/44789>

9. Проект Закону України «України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку із прийняттям Закону України "Про кримінальну відповідальність за міжнародні злочини"» № 11539 від 05.12.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/44790>

10. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011?find=1&text=%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD+%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BC+%D1%81%D1%83%D0%B4#w2_1

Луценко Юрій Васильович

професор кафедри кримінального права та кримінології ННПП НАВС, доктор юридичних наук, професор

Смаглюк Олександр Володимирович
професор кафедри кримінального права та кримінології ННПП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

АДАПТАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО СТАНДАРТІВ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Сучасний стан воєнних злочинів в Україні демонструє необхідність термінової адаптації Розділу XX КК України до вимог міжнародного